CRITERES DE SOUS –CLASSIFICATION DES VERBES –LA TRANSITIVITE

Angela ICONARU
Universitatea din Piteşti

Résumé : *La sous classification du verbe roumain selon le critère de la transitivité a toujours soulevé bon nombre de controverses. L'approche « traditionnelle » de sous classification des verbes en transitifs / intransitifs selon la position objet direct s'avère souvent insuffisante. L'erreur consiste souvent à prendre un verbe dans son sens absolu, sans prendre en considération ses traits contextuels. On parle ici de l'occurrence de l'objet secondaire et de l'objet interne, mais surtout de la relation, qu'il ne faut pas négliger, entre la transitivité et la polysémie. Dans la présente étude, une place considérable sera accordée à l'observation du caractère transitif/intransitif d'un verbe selon le contexte, ce qui va consolider l'idée que la transitivité ne doit pas être considérée comme un trait inhérent du verbe, mais comme un trait contextuel.*

Mots-clés : *contexte, polysémie, transitivité*

Clasificarea verbelor poate fi făcută din punct de vedere sintactic, din punct de vedere semantic sau din punct de vedere sintactico-semantic.

Clasificarea sintactico-semantică a verbelor se face pe baza relațiilor actanțiale ale verbului-centru. Această clasificare în funcție de numărul de actanți împarte clasa verbului în verbe *zerovalente, monovalente, bivalente şi trivalente.* Inventarele stabilite în funcție de acest criteriu sunt instabile şi interferente, din cauza alunecării verbelor de la o clasă la alta.

Clasificarea semantică a verbului conduce la delimitarea claselor *verbelor de acțiune, a verbelor de stare şi a verbelor de devenire*, iar în interiorul fiecărei clase a mai multor subclase. De exemplu, numai în clasa verbelor de acțiune găsim: *verba instrumentalia, verba efficiendi, verba onomatopeica, verba similandi, verba agendi* şi *verba factitiva.* Această clasificare este interesantă şi utilă, fără îndoială, dar se dovedeşte adesea nerelevantă.

Clasificarea verbului urmărind o singură funcție sintactică este mai relevantă decât clasificările menționate mai sus. Funcțiile sintactice semnificative pentru caracteristicile gramaticale ale claselor obținute sunt **obiectul direct, subiectul** şi **numele predicativ.** În funcție de **obiectul direct**, vom urmări clasificarea verbelor în tranzitive şi intranzitive.

I. Tranzitivitatea

Subclasificarea verbului în funcție de obiectul direct ține de distincția tranzitiv / intranzitiv. „Sunt tranzitive verbele care *cer sintactic şi semantic* poziția obiectului direct *„acoperită" (saturată)* sau *„neacoperită" (nesaturată)* în context, poziție care, în mod curent, se realizează prin atașarea *directă* (*neprepozițională*) a unui nominal substantival cu formă de Nominativ- Acuzativ, dacă acest nominal nu este subiect (deci nu se acordă cu verbul) şi nu este Nume Predicativ (deci nu este dependent de subiect).[1]

Astfel, sunt eliminate din categoria verbelor tranzitive verbe ca:

I. a cădea: Cade ploaia.
a veni: Vine iarna.

[1] *Gramatica Limbii Române,* Vol I, *Cuvântul*, p. 341.

BDD-A5524 © 2007 Universitatea din Piteşti
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 13:10:43 UTC)

a interveni: Intervine o schimbare.
a se întâmpla: Se întâmplă o nenorocire
a exista: Nu există nicio explicație.
a apărea: A apărut o noutate

aceste verbe primesc un nominal subiect.

II. a fi: El este inspector.
a deveni: El a devenit inspector.
a însemna: Sportul înseamnă sănătate.

Se includ în clasa tranzitivelor verbe care se construiesc prepozițional, cu prepoziția *pe*, doar dacă acest grup prepozițional este substituibil printr-un pronominal cu formă de acuzativ:

Ajut *pe Ion.- Îl* ajut.

Pe baza acestui criteriu, sunt excluse din categoria verbelor tranzitive verbe prepoziționale cu prepoziția *pe* de tipul *a se baza, a se bizui, a conta, a se înfuria, a se supăra.* Acestea nu admit substituția grupului prepozițional cu un pronume în acuzativ.

Ivan Evseev[1] consideră, de asemenea, ca verbe tranzitive acele verbe care pot primi un complement direct exprimat în cazul Acuzativ, fără prepoziție:

Ion învață *lecția.*
Ion citește *o carte.*

Se observă de asemenea că, în vorbirea populară şi familiară, obiectul direct poate să fie introdus prin prepoziția *la*, cu rolul de a sublinia latura cantitativă a obiectelor afectate de acțiune:

Ion a cumpărat *la cărți...*
Ion a mâncat *la fructe...*
Maria a cules *la flori... etc.*

Tot tranzitive trebuie considerate si verbele folosite cu sens *absolut.* Chiar neexprimat, obiectul acțiunii corespunde unei clase întregi de obiecte care pot fi supuse acțiunii:

Ion bea. (apă, bere, vin)
Maria mănâncă. (fructe, friptură)

Neexprimarea obiectului direct este doar o *manifestare contextuală* şi nu influențează caracterul tranzitiv sau intranzitiv al verbului.

În momentul actual de limbă, există dese cazuri de variație sintactică liberă, între o construcție tranzitivă, cu obiect direct, şi una intranzitivă, cu obiect indirect. Există o serie de verbe care se caracterizează în structura de suprafață prin prezența sau absența obiectului direct, adică prin posibilitatea de a alege între o construcție tranzitivă şi una intranzitivă (prepozițională sau cu dativul):

Ex.: a ajuta pe cineva / cuiva; a succeda pe cineva / cuiva; a spera ceva / la ceva; a uita ceva / de ceva; a îngriji pe cineva/ de ceva.

Este o variație liberă la nivel sintactic în structura de suprafață, capacitatea aceluiaşi formativ lexical de a alege între două sau mai multe construcții sintactice, fără a suferi o modificare în planul semnificației. În asemenea cazuri, optăm pentru construcția tranzitivă ca aparținând structurii de bază. Construcția intranzitivă aparține în exclusivitate structurii de suprafață, unde se obține prin transformare din construcția tranzitivă. Construcția tranzitivă în structura de bază acceptă pasivizarea:

Ex.: a ajuta pe cineva – cineva este ajutat; a uita ceva – ceva este uitat; a îngriji pe cineva – cineva este îngrijit.

[1] Ivan Evseev, *Semantica verbului*, p. 57.

BDD-A5524 © 2007 Universitatea din Pitești
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 13:10:43 UTC)

De asemenea, nu trebuie să pierdem din vedere faptul că tranzitivitatea şi intranzitivitatea sunt valori lexicale ale verbului, care nu sunt marcate morfologic, unul şi acelaşi verb putându-se construi, fără a-şi modifica sensul lexical, cu acuzativul sau cu dativul:

Maria o ajută pe mama.
Maria îi ajută mamei.

În plus, asistăm la tranzitivizarea unor verbe specific intranzitive:

Apa pica din tavan. (intranz.)
Profesorul l-a picat pe Ion la examen. (tranz.)
Ion a alergat cinci kilometri. (intranz.)
Câinele l-a alergat pe Ion cinci kilometri.

I. 1. Gradele de tranzitivitate

În Gramatica Limbii Române[1] se propune noțiunea de **grade de tranzitivitate**. Se introduce între cele două puncte extreme, verb tranzitiv / verb intranzitiv, o treaptă intermediară. Distingem astfel o **tranzitivitate sintactică forte** şi o **tranzitivitate sintactică slabă**. Aceste grade sunt precizate în funcție de o serie de trăsături:

a)posibilitatea construcției verbului cu o formă de clitic pronominal în acuzativ;

b)posibilitatea *dublării* obiectului direct prin anticiparea sau reluarea acestuia;

c)acceptarea pasivizării.

Trăsătura a), luată independent, nu este obligatoriu relevantă. De exemplu, în cazul cliticului personal în acuzativ cu valoare *„neutră”*:

a *o* șterge (= *a pleca*)
a *o* tuli
a *o* lua la dreapta
a *o* lua razna
a *o* pune de mămăligă
a *le* avea cu matematica, etc.

Deci trăsătura b) (dublarea complementului direct) subordonează a), deoarece dublarea nu este posibilă decât în condițiile acceptării unui clitic pronominal. Tranzitivitatea forte se va limita la acele verbe care prezintă trăsăturile b) şi c), posibilitatea dublării obiectului direct prin anticiparea sau reluarea acestuia şi, respectiv, acceptarea pasivizării.

Tranzitivitatea slabă include verbe care **admit dublarea**, dar **nu acceptă pasivizarea**, din cauza unei constrângeri sintactico-semantice, adică din cauza neacceptării agentului în structura lor actanțială.

-**a avea**: Îi am pe nepoți pe la mine.
*Nepoții sunt avuți la mine.
-**a vrea:** Vreau această carte.
*Această carte este vrută de mine.
-**verbe de stare fizică:** pe mine mă doare, pe mine mă ustură.
-**verbe de stare psihică:** Pe Ion îl miră.; Pe Ion îl pasionează.; Pe Ion îl uimește.

Construcțiile de tipul *Ion este mirat de...; Ion este pasionat de...; Ion este uimit de...* sunt acceptate, dar nu li se recunoaşte sensul pasiv. Dacă aplicăm **criteriul**

[1] Op. cit., p.344.

BDD-A5524 © 2007 Universitatea din Pitești
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 13:10:43 UTC)

reversibilității[1] în caracterizarea unei transformări pasive, conform căruia orice frază pasivă poate fi transformată din nou în frază activă (Ion a fost jignit de această replică. – Această replică l-a jignit pe Ion), verbele de stare psihică menționate mai sus vor fi incluse în categoria verbelor tranzitive, deoarece trebuie să recunoaştem sensul pasiv al unor enunțuri ca:

Ion este mirat de reacția ta. (Reacția ta l-a mirat pe Ion.)
Ion este pasionat de fotbal. (Fotbalul îl pasionează pe Ion.)
Ion este uimit de frumusețea Mariei. (Frumusețea Mariei îl uimeşte pe Ion)

-verbe *locative*: verbe ca *a conține, a cuprinde:*

Maria a inclus în bibliografie trei titluri.
Trei titluri au fost incluse în bibliografie de Maria. – Construcțiile de acest tip sunt admise în limbă, dar nu li se acordă un sens pasiv, în baza distincției *agentiv / non-agentiv.*

-verbe relaționale de *„echivalență”* (a constitui, a reprezenta):

Noutatea o constituie interpretarea.
Noutatea este constituită de interpretare. – La fel, construcția cu *a fi* este admisă, dar nu cu sens pasiv.

-verbul *a costa*. Admite dublarea (anticiparea şi reluarea complementului direct), (criteriul b)), dar nu admite pasivizarea (criteriul c)):

Gestul lui l-a costat viața.
*A fost costat viața.

-clasa verbelor trivalente, care acceptă şi obiect direct şi obiect secundar:

a anunța pe cineva ceva
a întreba pe cineva ceva
a ruga pe cineva ceva

Primul complement (complementul direct) corespunde criteriilor necesare **tranzitivității forte**, iar cel de-al doilea (complementul secundar) se situează la limita de jos a tranzitivității. De complementul secundar urmează să ne ocupăm în mod amănunțit într-un capitol următor.

Pe baza analizei efectuate mai sus, putem fi de acord cu următoarele aspecte:

1. obiectul direct şi pasivul nu sunt în raport de dublă implicație. Orice structură pasivă este rezultatul unei transformări ce funcționează numai în prezența unui obiect direct, dar reciproca nu este valabilă.
2. nu orice structură tranzitivă, deci conținând obiect direct, admite transformarea pasivă. Acest aspect trebuie avut în vedere atunci când includem sau excludem din categoria tranzitivelor un verb, în urma aplicării criteriilor propuse de Gramatica Limbii Române.

I. 2. Obiectul direct

Relația dintre grupul nominal şi grupul verbal, care la N. Chomsky defineşte noțiunea funcțională *obiect direct*, este inadecvată pentru limba română, unde corespunde atât obiectului direct, cât şi obiectului indirect şi celui secundar. Această ambiguitate este parțial rezolvată prin introducerea lui *pe* ca marcă de distingere a obiectului direct de cel indirect. Această includere a lui *pe* ca marca a obiectului direct are la bază sentimentul vorbitorului actual de limbă româna, care simte că *pe* este marca

[1] Jean Dubois, *Grammaire structurale du français: le verbe,* p.104.

BDD-A5524 © 2007 Universitatea din Pitești
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 13:10:43 UTC)

generală a obiectului direct, iar pe de altă parte este şi nevoia de a păstra aspectul gramaticii cât mai unitar.

Obiectul direct este aşadar definit ca aparţinând unei structuri ce implică, în structura de suprafaţă sau în cea de adâncime, prepoziţia *pe*. În limba română, prepoziţia *pe*, ca marcă a obiectului direct, poate apărea sau poate fi suprimată. *Pe* este obligatoriu atunci când obiectul direct are trăsătura [+ uman]:

Văd *pe* Ion. - *Văd Ion.
Aud pe Maria. - *Aud Maria.
Laud *pe* copii. - *Laud copii.

Pe nu apare atunci când obiectul direct este actualizat printr-un substantiv cu trăsătura [- animat]: Citesc cartea. - *Citesc *pe* carte.

Este deci nevoie de o subcategorizare a obiectului direct pe baza unor trăsături selecţionate în legătură cu structura de adâncime:

I. Clase de verbe în funcţie de trăsătura [± animat]:

-obiect direct [+ animat]: *a invita, a jigni, a linguşi, a mitui, a maltrata, a nedreptăţi;*
L-am invitat pe Ion la nuntă.
Îl linguşeşte pe şef sperând o promovare.
A fost acuzat că şi-a maltratat copiii.
A fost prins mituind un poliţist.
-obiect direct [- animat]: a actualiza, a amplifica, a anula;
Maria şi-a actualizat studiul despre neologisme.
Tensiunile dintre ei au amplificat conflictul.
Au anulat căsătoria a doua zi după nuntă.
-obiect direct [± animat]: a căuta, a combate, a compara, a găsi, a ignora.
Ion caută o nevastă / o casă.
În şedinţă l-am combătut pe liderul opoziţiei. / Această pastă de dinţi combate cariile.
Nu îl pot compara pe Ion cu Mihai. / Profesorul a comparat compunerea Mariei cu a mea.

II. Clase de verbe în funcţie de trăsătura [± uman]:

- obiect direct [+ uman]: a admonesta, a alfabetiza, a ambiţiona, a măguli.
  Eşecul l-a ambiţionat pe Ion.
- obiect direct [- uman]: a adăpa, a asmuţi, a paşte.
  Dacă nu pleci, asmut câinele pe tine.

Trăsătura [± uman] este relevantă în transformarea de suprimare a lui *pe*. Această suprimare nu este acceptată decât de verbele ce acceptă obiect direct cu trăsătura [- uman].

I. 3. Obiectul secundar

Clasificarea verbelor în funcţie de obiectul secundar priveşte numai o subclasă de verbe, cea a verbelor cu **tranzitivitate forte** deoarece, prin definiţie, obiectul secundar cere apariţia, în aceeaşi structură, a obiectului direct.

Obiectul secundar este deci al doilea modificator verbal, în construcţii de tipul:

*El mă roagă **ceva**.*

Ocurenţa obiectului secundar presupune în mod obligatoriu ocurenţa obiectului direct, dar nu şi invers. Avem deci din nou un raport de implicaţie, între obiectul direct şi obiectul secundar.

BDD-A5524 © 2007 Universitatea din Piteşti
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 13:10:43 UTC)

Gramatica Academiei consideră obiectul secundar drept un al doilea obiect direct. Obiectul secundar este însă un constituent de o altă natură decât obiectul direct, deoarece:
-obiectul secundar nu poate fi substituit cu pronume personal în acuzativ.
-obiectul secundar nu poate fi supus transformării de pasivizare.
-obiectul secundar exclude prepoziția *pe*, în situația în care *pe* este acceptat de un obiect direct nonanimat.
-coordonarea obiectului direct şi a obiectului secundar este imposibilă:
*L-am întrebat pe Ion şi ceva.
-dublarea (anticiparea şi reluarea) obiectului secundar este imposibilă.
-obiectul secundar este incompatibil cu obiectul indirect.
-obiectul secundar este incompatibil cu atributivul (nume predicativ sau element predicativ suplimentar).[1]
Clasa construcțiilor cu obiect secundar este mult mai largă decât o indică gramaticile curente. Din ea fac parte şi construcții cum sunt:

El m-a denunțat *că sunt hoț.*
El m-a lăudat *că sunt harnic.*
El m-a criticat *că nu-mi fac datoria*
El m-a pârât *că sunt mincinos.*
El m-a insultat *că sunt prost.* etc.

În aceste construcții, cel de-al doilea obiect, realizat printr-o propoziție, este un obiect intern[2], deoarece exprimă conținutul denunțului, criticii, insultei, laudei etc.

Deoarece obiectul secundar implică obiectul direct, construcția unui verb cu sau fără obiect secundar nu va influența asupra tranzitivității su intranzitivității acestuia. Este vorba doar despre o trăsătură *semantică* a verbului, care posedă o valență liberă ce este ocupată de obiectul intern.

I. 4. Complementul intern

Gramatica Limbii Române[3] consideră complementul intern drept o rezultatul unei *construcții accidentale* a unui verb cu un complement direct. Verbelor din construcțiile de tipul:

A dormit un somn adânc.
A luptat o luptă dreaptă.
A mers un drum lung.
Si-a trăit traiul.
A visat un vis frumos. etc. li se atribuie un statut intermediar între verbe tranzitive şi verbe intranzitive, deoarece:
-din punct de vedere formal, satisfac condițiile de tranzitivitate.
-nu satisfac criteriile semantico-sintactice, verbele neatribuind un rol tematic şi neacceptând, decât parțial, criteriile tranzitivității. (nu acceptă dublarea şi pasivizarea.)

Nu putem însă elimina definitiv din categoria tranzitivelor verbele de tipul celor menționate mai sus, mai ales că nu toate resping dublarea complementului („*Viața şi-a trăit-o şi el cum a putut.”)*. Chiar dacă este o realizare emfatică, este întâlnită si acceptată în limbă.

De asemenea, criteriul pasivizării nu este nici el complet relevant, aşa cum vedem în subcapitolul despre gradele de tranzitivitate şi subclasificarea verbelor care nu acceptă

[1] Gabriela Pană Dindelegan, *Sintaxa transformațională a grupului verbal în limba română,* p. 19.
[2] Id., ibid. P.20.
[3] Op. Cit, Vol II, p.374.

BDD-A5524 © 2007 Universitatea din Pitești
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 13:10:43 UTC)

pasivizarea. Problema includerii sau neincluderii în clasa verbelor tranzitive a verbelor construite cu complement intern rămâne deschisă; în conştiinţa vorbitorului, complementul intern este adesea perceput ca un complement direct şi, implicit, verbul este tranzitiv.

I.5. Tranzitivitate şi polisemie

Un aspect care nu trebuie neglijat atunci când includem un verb în categoria tranzitivelor sau în cea a intranzitivelor este polisemia verbală. Există numeroase verbe polisemantice, care pot să fie tranzitive în unele contexe şi intranzitive în altele. Gh. D. Trandafir[1] determină următoarele situaţii în care un verb intranzitiv poate deveni verb tranzitiv:

a)prin construirea cu un complement direct intern:

Apoi se căsătoriră şi **trăiră o viaţă** fericită împreună.

b)prin dobândirea unui sens facitiv:

Caraiman **a crescut** cu găteje vâlvătaia.

c)prin atribuirea unei calităţi complementului direct (sens eventiv):

Necazurile **l-au îmbătrânit** devreme. (*„l-au făcut să devină bătrân*)

Exemplele ce urmează vor ilustra fie cazuri de ploisemie verbală, în care un verb exte tranzitiv într-un context şi intranzitiv într-un altul, fie verbe intranzitive devenit tranzitive în urma proceselor menţionate mai sus.

A activa: [+ tranz.]: Acest medicament i-a activat tumoarea.
[-tranz.]: El a activat timp de zece ani în cadrul aceluiaşi partid.

A acţiona: [+ tranz.]: În caz de incendiu acţionaţi butonul roşu.
[- tranz.]: Vom acţiona pentru combaterea consumului de droguri.

A ajunge: [+ tranz.]: Necazurile l-au ajuns pe Ion.
[- tranz.]: A ajuns repede la gară.

A alterna: [+ tranz.]: Tăranii alternează culturile pentru a regenera solul.
[- tranz.]: Iernile secetoase alternează cu veri ploioase.

A asista: [+ tranz.]: L-am asistat pe Ion la efectuarea acestui experiment.
[- tranz.]: Ieri am asistat la un spectacol admirabil.

A aspira: [+ tranz.]: Aceste pompe vor aspira apa din curţile oamenilor.
[- tranz.]: Orice om aspiră la o viaţă mai bună.

A bombăni: [+ tranz.]: Nu i-am cumpărat bomboane şi m-a bombănit toată ziua.
[- tranz.]: A plecat bombănind.

A coborî: [+ tranz.]: I-am coborât valiza din tren, pentru că era prea grea pentru el.
[- tranz.]: Călătorii care coboară la staţia următoare sunt rugaţi să se grăbească.

A concura: [+ tranz.]: Ion îl concurează pe Vasile pentru obţinerea acestui post.
[- tranz.]: Fiul său a concurat la proba de slalom.

A creşte: [+ tranz.]: Ea şi-a crescut singură copilul.
[- tranz.]: Copilul meu a crescut repede.

A data: [+ tranz.]: Am datat scrisoarea cu data de mâine.
[- tranz.]: Acest document datează din secolul trecut.

A deriva: [+ tranz.]: Poliţia a derivat circulaţia de pe bulevardul principal.
[- tranz.]: Din ce limbă derivă acest cuvânt?

A dispune: [+ tranz.]: Procuratura a dispus arestarea preventivă a suspectului.
[- tranz.]: Din păcate, nu dispunem de fonduri suficiente.

A divorţa: [+ tranz.]: Băutura l-a divorţat.

[1] Gh. D. Trandafir, *Categoriile grameticale ale verbului în româna contemporană*, p. 61

BDD-A5524 © 2007 Universitatea din Piteşti
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 13:10:43 UTC)

[- tranz.]: Maria a divorțat de Ion.
A echivala: [+ tranz.]: El şi-a echivalat examenele din sesiunea de vară.
[- tranz.]: Cu cât echivalează un dolar?
A fierbe: [+ tranz.]: Maria a fiert bine carnea.
[- tranz.]: Supa fierbe de zece minute.
A folosi: [+ tranz.]: Nu am folosit dicționarul pentru traducere şi am greşit.
[- tranz.]: Intevenția ta nu a folosit la nimic.
A îmbătrâni: [+ tranz.]: Culoarea aceasta nu îți vine bine, te îmbătrâneşte.
[- tranz.]: Femeile îmbătrânesc mai repede decât bărbații.
A înainta: [+ tranz.]: Am înaintat o plângere la poliție.
[- tranz.]: Ei înaintau cu greu prin zăpada de un metru.
A începe: [+ tranz.]: Cine a început cearta?
[- tranz.]: A început iar să plouă.
A înceta: [+ tranz.]: Nu trebuie să încetezi tratamentul cu antibiotice.
[- tranz.]: Durerile de cap nu încetau, în ciuda analgezicelor.
A încetini: [+ tranz.]: Guvernul este acuzat că a încetinit reformele din domeniul sănătății.
[- tranz.]: La semafor trebuie să încetineşti.
A întârzia: [+ tranz.]: Vremea rea a întârziat coacerea fructelor.
[- tranz.]: Ion a întârziat la examen.
A lătra: [+ tranz.]: A lătrat-o un câine şi s-a speriat.
[- tranz.]: Câinele vecinului a lătrat toată noaptea.
A lucra: [+ tranz.]: Maria a lucrat o bluză.
[- tranz.]: Ion lucrează într-o fabrică.
A manifesta: [+ tranz.]: Bolnava manifesta simptome de otrăvire.
[- tranz.]: Ei au manifestat împotriva războiului.
A mirosi: [+ tranz.]: Am mirosit nişte crini şi am făcut alergie.
[- tranz.]: În cameră mirosea urât.
A mişca [+ tranz.]: Nu trebuia să mişcați bolnavul.
[- tranz.]: Nu mai mişcă, cred că e mort.
A mulțumi: [+ tranz.]: Răspunsul său i-a mulțumit pe cei din comisie.
[- tranz.]: Nu le-am mulțumit pentru ajutorul dat.
A munci: [+ tranz.]: Ion munceşte pământul.
[- tranz.]: Ei au muncit trei ani pe şantier.
A număra: [+ tranz.]: Mirii au rămas să numere banii.
[- tranz.]: Numără până la zece şi respiră adânc!
A obosi: [+ tranz.] Lucrul la calculator oboseşte ochii.
[- tranz.]: Maria oboseşte repede.
A opera: [+ tranz.]: Medicul care l-a operat pe Ion este cel mai bun.
[- tranz.]: Hoții au operat cu mare precauție.
A pătrunde: [+ tranz.]: Cancerul i-a pătruns şi plămânul stâng.
[- tranz]: Hoții au pătruns prin fereastra de la bucătărie.
A petrece: [+ tranz.]: Ei au petrecut o vacanță minunată la munte.
[- tranz.]: Nuntaşii au petrecut trei zile şi trei nopți.
A plânge: [+ tranz.]: Rudele l-au plâns la înmormântare.
[- tranz.]: Copilul plânge de o oră.
A porni: [+ tranz.]: Nu a reuşit să pornească motorul.
[- tranz.]: Ion a pornit spre casă.
A rătăci: [+ tranz.]:Turiştii nu au avut o hartă şi au rătăcit drumul.

BDD-A5524 © 2007 Universitatea din Pitești
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 13:10:43 UTC)

[- tranz.]: Rătăcea pe străzi fără niciun scop.
A reflecta: [+ tranz.]: Oglinda apei reflecta chipul fetei.
[- tranz.]: Până mâine să reflectați la cele discutate în ședință!
A reuşi: [+ tranz.]: Sportivii noştri au reuşit o performanţă remarcabilă.
[- tranz.]: Ion nu a reuşit la examen.
A reveni: [+ tranz.]: Lui Ion îi revine o parte din vină.
[- tranz.]: Vom reveni la acest subiect mai târziu.
A sări: [+ tranz.]: Ion a sărit gardul.
[- tranz.]: Ion a sărit din tren.
A scădea: [+ tranz.]: Trebuie să scădem temperatura cu cinci grade.
[- tranz.]: Preţurile la produsele de panificaţie vor scădea semnificativ.
A scăpa: [+ tranz.]: Maria a scăpat paharul din mână.
[- tranz.]: În urma accidentului doar doi pasageri au scăpat.
A semăna: [+ tranz.]: Ion a semănat târziu porumbul.
[- tranz.]: Ion seamănă cu tatăl său.
A servi: [+ tranz.]: Ospătarii ne-au servit friptura.
[- tranz.]: Maşina îi serveşte la deplasări în afara oraşului.
A trăi: [+ tranz.]: Am trăit multe bucurii în această casă.
[- tranz.]: Am vizitat casa în care a trăit marele scriitor.
A trece: [+ tranz.]: Ei au trecut munții printr-un defileu.
[- tranz.]: O boală atât de gravă nu trece cu aspirină.
A ține: [+ tranz.]: El a ținut un curs despre piramide.
[- tranz.]: Maşina asta nu ține la drum lung.
A urca: [+ tranz.]: Hamalii urcă bagajele călătorilor în tren.
[- tranz.]: Mihai a urcat la primul etaj.
A urma: [+ tranz.]: Ion urmează filologia.
[- tranz.]: La televizor urmează un film polițist.
A uza: [+ tranz.]: Drumurile din România uzează maşinile.
[- tranz.]: În demonstrație, Ion a uzat de argumente noi.
A varia; [+ tranz.]: Pentru a obține rezultate concludente, trebuie să variezi temperatura în timpul experimentului.
[- tranz.]: Astăzi temperaturile vor varia între 27 şi 30 grade Celsius.
A zice: [+ tranz.]: I-au zis ceva de s-a supărat?
[- tranz.]: Celui mic i-au zis Ion.

Având în vedere dinamica semantică şi structurală a limbii, precum şi faptul că acelaşi verb cumulează, în majoritatea cazurilor, atât un sens tranzitiv, cât şi un sens intranzitiv, este evident că nu poate fi vorba de o clasificare tranşantă şi definitivă a verbelor tranzitive şi intranzitive.

Putem încerca să definim după criteriul distribuției o categorie semantică nemarcată din punct de vedere morfologic, aşa cum este tranzitivitatea, dar cu condiția să nu neglijăm faptul că relațiile sintactice sunt generate de suportul semantic.

II. Verbe intranzitive

Sunt considerate *verbe intranzitive* verbele care, în limitele unei construcții primare, nu acceptă complement direct. Prin specificarea *în limitele unei construcții primare*, se elimină din discuție construcțiile pasive şi cele reflexiv-pasive, în care intranzitivizarea este doar dobândită contextual. Pe baza acestor criterii sunt intranzitive:

-verbe precum *a cădea, a înota, a strănuta, a tuşi.*

-a se cumini, a se domoli, a se însănătoşi, a se văicări.

BDD-A5524 © 2007 Universitatea din Pitești
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 13:10:43 UTC)

-a fi, a deveni, a se face, a însemna, care cer nume predicativ.

-verbe „meteorologice" ca *a ploua, a ninge, a tuna, a viscoli.* Acestea sunt verbe zerovalente, adică nu admit combinarea cu un nominal.

-verbe ca *a plăcea, a conveni, a trebui.* Sunt verbe bivalente, dar care nu admit obiect direct, nominalul care le însoţeşte, de obicei postverbal, nefuncţionând ca obiect direct, ci ca subiect:

Îmi ajunge salariul., Îmi trebuie o carte. Etc.

-verbe ca *a se bizui, a conta, a depinde, a se gândi, a se sinchisi, a se supăra, etc.;* sunt verbe bivalente, dar unul este subiect iar celălalt este complement prepoziţional, nu complement direct.

-verbe ca *a locui, a intra, a ajunge, a se comporta, a proceda.* Ele se construiesc cu un nominal-subiect şi cu un grup circumstanţial.

În această categorie, *Gramatica Limbii Române* include şi verbele *a cântări* şi *a măsura.* Acestea nu sunt eminamente intranzitive; datorită polisemiei, verbul *a cântări* poate fi şi tranzitiv : *El şi-a cântărit bine afirmaţiile.* (= „şi-a evaluat, şi-a cumpănit afirmaţiile").

-verbe ca *a trebui, a se cuveni, a se întâmpla*, monovalente, dar poziţia este ocupată de subiect, nu de complementul direct.

III. Concluzii

Problema tranzitivităţii verbului este departe de a-şi găsi răspunsul. Simpla subclasificare a verbelor în tranzitive sau intranzitive în funcţie de posibilitatea ocurenţei obiectului direct este insuficientă. Am văzut că ocurenţa obiectului secundar nu este de natură să influienţeze caracterul tranzitiv sau intranzitiv al verbului, acesta neputând apărea în absenţa obiectului direct. Obiectul intern, sursă a numeroase polemici, este de asemenea în măsură să includă sau să excludă anumite verbe din categoria verbelor tranzitive. Cea mai vastă perspectivă de cercetare o deschide însă relaţia dintre tranzitivitate şi polisemia verbală, argument ce susţine teoria că tranzitivitatea unui verb nu trebuie privită în sens absolut, ea fiind construită contextual.

Bibliografie

Jean Dubois, *Grammaire structurale du français,* Larousse Paris, 1967.
Ivan Evseev, *Semantica verbului*, Ed. Facla, Timişoara, 1974.
Gramatica Limbii Române, Ed. Academiei Române, Bucureşti, 2005, Vol. I, II.
Gabriela Pană Dindelegan, *Teorie şi analiză gramaticală*, Ed. Coresi, Bucureşti, 1992.
Gabriela Pană Dindelegan, *Sintaxa transformaţională a grupului verbal în limba română,* Ed. Academiei Republicii Socialiste România, Bucureşti, 1974.
Adriana Ionescu, Maria Steriu, *Verbul românesc*, Editura Universităţii din Bucureşti, 1999.
Gh. D. Trandafir, *Categoriile gramaticale ale verbului în româna contemporană,* Casa corpului didactic Dolj, 1973.

BDD-A5524 © 2007 Universitatea din Piteşti
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 13:10:43 UTC)